

Complexnummer: 518934

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Stadhuis-complex

Aantal complexonderdelen

2

Monumentnummers van complexonderdelen

518935, 518936

Woonplaats

Breda

Gemeente

Breda

Provincie

Noord-Brabant

Locatie van het hoofdoject

Stadserf 1, 4811 XS te Breda

Complexomschrijving

Inleiding

Uitbreiding van het RAADHUIS dat reeds eerder beschermd is (monumentnummer. 10175/10176). De uitbreiding werd gerealiseerd in 1924-26 in Traditionalistische stijl met Expressionistische elementen. Ontwerp van architect W.J. Hanrath (Hilversum), die ook het kasteel Helmond tot raadhuis had ingericht.

Een legaat groot f 50.000,- van mevrouw A.E.L. Oukoop-Genis in 1915 was aanleiding tot deze uitbreiding. Ter herinnering aan de schenking is in de grote hal van het raadhuis een marmeren gedenkplaat aangebracht met de naam van Karel George Oukoop (1836-1896), die van 1894-1896 wethouder van Breda was geweest. De uitbreiding vond plaats achter het bestaande gebouw aan het Stadserf en bestaat uit twee onderdelen: de U-vormige aanbouw (I) en het op de hof geplaatste beeld "de Turfschipper" (II).

Het Stadserf is een openbaar binnenterrein, dat omsloten is door de bebouwing van de Grote Markt, Catharinastraat, Sint Annastraat en Veemarktstraat. Het heeft twee toegangen, één via de onderdoorgang in de uitbreiding van het raadhuis uitkomend in de overdekte poort naast het oude raadhuis aan de Grote Markt door het woonhuis "Het Liggend Hert" dat sinds 1766 onderdeel uit maakt van het raadhuis en de andere aan de Annastraat.

De uitbreiding bestaat uit drie vleugels, die in een U-vorm zijn gegroepeerd rond het beeld van de Turfschipper van Gra Rueb. De midden- of westvleugel bevat onder meer de conciërgewoning, die sinds 1968 in gebruik is als fractiekamers van de politieke partijen. Een kleine open binnenplaats scheidt de woning van het oude raadhuis. De linker- of zuidvleugel is gebouwd als archief en sinds 1993

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

in gebruik als politiepост. De rechter- of noordvleugel bevat een trouwzaal op de begane grond en een raadzaal op de verdieping.

Het oude raadhuis is een herbouw ontstaan na de brand van 1534 met een gevel van Philip Willem Schonck (1766). Gedeeltelijk op de plaats van de middeleeuwse raadzaal wordt de uitbreiding gerealiseerd. De architectuur van elk der gevels aan het Stadsersf is onderhevig aan een strenge symmetrie.

Waardering

De uitbreiding van het raadhuis is van algemeen belang. Het geheel heeft cultuurhistorische waarden: het is van belang als bijzondere uitdrukking van de bestuurlijke en sociaal-economische ontwikkeling van de stad Breda in de periode tussen de twee wereldoorlogen; het is in opzet en detaillering van belang als uitdrukking van de opvattingen over de rol van het gemeentelijk bestuur. Het complex heeft architectuurhistorische waarden: het is van belang als voorbeeld van de waardige, traditionele vormtaal die voor burgerlijke gebouwen werd gekozen in het interbellum; het is van belang in het oeuvre van architect W.J. Hanrath. Het heeft ensemblewaarden: het is van belang als onderdeel van de reeds eerder beschermde historische stadskern.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 518935

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	10 mei 2002
Kadaster deel/nr	82786/160

Woonplaats*		Gemeente*		Provincie*			
Breda		Breda		Noord-Brabant			
Straat*	Nr*	House letter*	Toev.*	Postcode*	Woonplaats*	Situering	Locatie
Stadserf	1			4811 XS	Breda		
Stadserf	2			4811 XS	Breda		
Kadastrale gemeente*		Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding		Grondperceel	
Breda		B				8864	

Omschrijving**

Inleiding

De U-vormige uitbreiding in 1925-26 aan het beschermde monument no. 10175/10176 is opgetrokken in Traditionalistische stijl met Expressionistische elementen. Het ontwerp is van architect W.J. Hanrath (Hilversum). De interieurs van de westelijke en zuidelijke vleugel behoren niet tot de bescherming.

Omschrijving

De uitbreiding van het raadhuis bestaat uit drie zelfstandige vleugels op rechthoekige plattegrond, die bestaan uit twee bouwlagen en geheel of gedeeltelijk zijn onderkelderd. Elke vleugel heeft een hoogopgaand samengesteld schilddak belegd met grijze Oudhollandse pannen. De westelijke of middenvleugel is door bouwlichamen onder plat dak met de zijvleugels verbonden. Aan de noordzijde is een tweelaagse verbinding met in het midden de hoofdingang van trouw- en raadszaal. Aan de zuidzijde is een overbouwde poort waaronder de hoofdingang van het politiebureau.

Het opgaande werk van voor- en zijgevels bestaat in hoofdzaak uit rode handgevormde baksteen gemetseld in Vlaams verband afgewisseld door hardsteen voor bordes en treden bij de ingangen, en kunststeen voor dorpels, goten, muurafdekkingen en aanzetstenen. De achtergevels zijn gemetseld in halfsteensverband en hebben tuitgevels met vlechtwerk. De muuropeningen hebben hanenkammen als overspanning, enkele hebben een keperboog. Hierin houten kruis- en/of kloosterkozijnen met stalen ramen en roedenverdeling. Geverniste eikenhouten buitendeuren.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

De symmetrische voorgevel van elke vleugel heeft twee koperen muurlantaarns.

De zuidelijke vleugel heeft een vijf traveeën brede risaliet in de voorgevel onder een tuitgevel met daarin de ingangspartij. Op de kop van het schilddak een dakkapel. Aan weerskanten van de risaliet een zijvleugel onder plat dak. De westelijke of middenvleugel heeft een ingangspartij onder een betonnen luifel geflankeerd door een jaartalsteen met erboven een geometrisch bovenlicht met roeden. In het dak een tuitgevel. De noordvleugel heeft ter plaatse van de raads- en trouwzaal, een in de hoogte verspringend dak. De voorgevel bevat een vijf traveeën brede risaliet, bekroond door drie topgevels met een gemetselde tuit. De vensters hieronder hebben een geometrisch bovenlicht. In de achtergevel bevinden zich in de trouwzaal vijf ovale vensters. In de zijgevel bevindt zich de ingang voor de publieke tribune van de raadszaal.

Deze noordelijke vleugel heeft een rijk interieur uit de bouwtijd. De raadszaal heeft een open eikenhouten kap, bestaande uit vier boogspanten met korbeelhouten. De lambrizing, betimmeringen, deuren en parketvloer zijn zeer ambachtelijk uitgevoerd. Hierin meubilair in eikenhout naar ontwerp van Hanrath, bestaande uit tafels en zesentwintig stoelen, waaronder de vijf voor burgemeester en wethouders voorzien van gebeeldhouwde leeuwtjes. De zaal bevat twee koperen hangkronen en zestien wandarmaturen.

De glas-in-lood ramen en een muurschildering zijn van Joep Nicolas (Roermond). Op de ramen gebeurtenissen uit de geschiedenis van de stad. De grote ramen aan de zuidkant brengen in beeld:

1. "Anno MCDIL. Intocht van het miraculeus sacrament van Nieuvaert". Te zien zijn de overbrenging, de intocht bij de haven en op de achtergrond de bouw van de kerktoren, die volgens de overlevering zou zijn opgetrokken van de gaven van de bedevaartgangers. Doordat Jan I van Nassau namelijk dit sacrament binnen Breda bracht, zou de stad een bedevaartplaats van betekenis zijn geworden.
2. "Anno MDCXXIV sloeg Spinola het beleg voor de stad". Om Breda, gesymboliseerd door een oude afbeelding van het stadswapen, ligt het Spaanse krijgsvolk gelegerd.
3. "Tractatus pacis MDCLXVII". Van de pui van het stadhuis wordt de vrede tussen de Republiek en Engeland, alhier gesloten na twee jaar oorlog, afgekondigd. Vreugdevuren zijn ontstoken en wijn spuit uit de fonteinen, die de betrokken mogendheden symboliseren: links rozen (Engeland), een olifant (Denemarken), rechts een lelie (Frankrijk) en de Nederlandse leeuw.

Aan de noordzijde zijn de ramen gevuld met de volgende voorstellingen:

4. "MCCCCIII. Het huwelijk van Engelbrecht II van Nassau en Johanna van Polanen legt de band tussen Nassau en Breda". De beide hoofdfiguren gaan vergezeld van hun wapen. Echter, de bruidegom was niet Engelbrecht II, maar Engelbrecht I.
5. "Philips de Schoone spreekt recht ten stadhuize Ve. Decembris anno Dni. MCDXCVI". De hertog is afgebeeld met de keten van het Gulden Vlies. Behalve zijn wapen, Bourgondië, zijn opgenomen die van twee zijner voornaamste gewesten, Brabant en Holland.
6. "In MDXXXIV door brand en pest ontvolkt wierd deze stad voor 18 jaren van tol en last ontheven". De oorkonde van Karel V wordt voorgelezen temidden der vlammende puinhopen; onderaan ziet men het blussingswerk en het wegdragen der pestlijders.
7. "In MDXXXX ontving René van Châlon den keyzer Karel V op het kasteel". Links staat de prins, rechts de keizer; onder de paarden op het binnenhof van het kasteel.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

8. "MDLXVI vierhonderd edelen komen bijeen onder Lodewijk van Nassau en Philips van Marnix tot opstelling van het smeekschrijven aan Margaretha van Parma". Op de voorgrond de beide leiders.

9. "De burgerij onder hun burgemeester Godevaert Montens verdedigt stad en stadhuis tegen de Spanjaarden anno MDLXXXI". Montens en de burgerij stellen zich onder de prinsenvlag teweer in de zogenaamde furie van Haultepenpe.

De muurschildering uit 1927 op de westelijke zaalwand, is een zinnebeeld van het Vondeliaanse motto: "De heylige Eendracht is het Sout, dat Huys en Stad in Wesen houdt". De hal, vestibule en trappenhuis voor de trouw- en raadszaal hebben marmeren vloeren en lambrizing. In het trappenhuis glas-in-lood ramen met allegorieën van de zes deugden, die een goed bestuur nastreven. Eveneens zijn deze ramen van Joep Nicolas. Respectievelijk stellen zij voor: magnanimitas, sapientia, prudentia, intrepiditas, justitia, caritas (grootmoedigheid, wijsheid, voorzichtigheid, onverschrokkenheid, rechtvaardigheid en liefde). Links en rechts van de allegorieën zijn door Nicolas de wapens van de gemeenten, die tezamen de oude baronie van Breda vormen op glas geschilderd: links Breda, Dongen, Princenhage, Baarle Nassau, Chaam, Roosendaal, Alphen, Terheyden; rechts Oosterhout, Ginneken en Bavel, Etten Leur, Teteringen, Zundert, Rucphen en Sprundel, Rijsbergen en Gilze en Rijen. In de hal van deze vleugel een gedenksteen met het volgende opschrift: "Als blijk van waardering voor de van grooten burgerzin getuigende schenkingen en burgemeester van Sonsbeeck's beleid, welke dezen bouw en inrichting van dit stadhuisgedeelte door den Bouwmeester J.W. Hanrath mogelijk hebben gemaakt. Deden de leden van de raad op den dag der plechtige ingebruikneming dezen gedenksteen aanbrengen den 28 sten van de zomermaand MCMXXVI".

Waardering

De uitbreiding van het raadhuis is van algemeen belang. Het geheel heeft cultuurhistorische waarden: het is van belang als bijzondere uitdrukking van de bestuurlijke en sociaal-economische ontwikkeling van de stad Breda in de periode tussen de twee wereldoorlogen; het is in opzet en detaillering van belang als uitdrukking van de opvattingen over de rol van het gemeentelijk bestuur. Het complex heeft architectuurhistorische waarden: het is van belang als voorbeeld van de waardige, traditionele vormtaal die voor burgerlijke gebouwen werd gekozen in het interbellum; het is van belang in het oeuvre van architect W.J. Hanrath; het is van belang voor het werk van J. Nicolas. Het heeft ensemblewaarden: het is van belang als onderdeel van de historische stadskern.

Hoofdcategorie

Bestuursgebouwen, rechtsgebouwen en overheidsgebouwen

Subcategorie

Bestuursgebouw en onderd

Functie

Stadhuis

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 518936

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	10 mei 2002
Kadaster deel/nr	82790/5

<i>Woonplaats*</i>	<i>Gemeente*</i>	<i>Provincie*</i>
Breda	Breda	Noord-Brabant

<i>Locatiennaam</i>	<i>Locatieomschrijving</i>
Breda	

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kadastraal object*</i>	<i>Appartement aanduiding</i>	<i>Grondperceel</i>
Breda	B			8864

Omschrijving**

Inleiding

Het BEELD "de Turfschipper" uit 1926, van beeldhouwster Gra Rueb ('s-Gravenhage), staat centraal opgesteld op het Stadserf tussen de U-vormige uitbreiding van het stadhuis uit 1925 van de architect W.J. Hanrath. In 2004 is het beeld door vernieling zwaar beschadigd geraakt, waarna het is vervangen door een bronzen replica. Het originele beeld van rode terracotta is gerestaureerd en ondergebracht in het Bredaas Museum.

Omschrijving

Het beeldhouwwerk staat centraal op het met Quenast bestrate Stadserf tussen bovengenoemde gebouwen op een achzijdige rode natuurstenen sokkel, die op zijn beurt op een eveneens achzijdige bakstenen bloembak staat. Opschrift op sokkel: "De Turfschipper van Bergen uit Leur, die op 4 maart 1590 Breda hielp veroveren met zijn turfschip waarop 72 soldaten verborgen waren".

Waardering

Het beeldhouwwerk is van algemeen belang. Het maakt deel uit van een complex met cultuurhistorische waarden: het is van belang als bijzondere uitdrukking van de bestuurlijke en sociaal-economische ontwikkeling van de stad Breda in de periode tussen de twee wereldoorlogen; het herinnert aan een belangrijke episode in de geschiedenis van de stad. Het heeft kunsthistorische waarden: het is van belang als voorbeeld van het oeuvre van Gra Rueb. Het heeft ensemblewaarden: het is van belang als onderdeel van een waardevol complex binnen de historische stadskern.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
-----------------------	---------------------	----------------

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Bestuursgebouwen, rechtsgebouwen en overheidsgebouwen
Voorwerpen op pleinen en dergelijke

Bestuursgebouw en onderd
Gedenkteken(D)

Stadhuis